

УДК 78.071.2[008+7]«19»

DOI 10.32782/2224-0926-2024-2-49-9

Качуринець Лілія Валеріївна
старший викладач кафедри вокалу та диригентсько-хорових дисциплін,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
<https://orcid.org/0000-0002-7800-789X>

РОЛЬ ДИРИГЕНТІВ У СВІТОВОМУ КУЛЬТУРНОМУ ОБМІНІ МИСТЕЦЬКИМИ ПРОЄКТАМИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено диригентську діяльність у світовому культурному обміні мистецькими проєктами ХХ століття. Автор розглядає диригентів як активних учасників проєктів, які пропагували національну музичну класику, сприяли поширенню музичних традицій та зміцненню культурних зв'язків між країнами.

Методологія дослідження ґрунтується на аналізі історичних джерел, публікацій у періодичних виданнях, а також на вивченні життєдіяльності видатних диригентів ХХ століття. Автор простежує еволюцію зародження диригентської проєктної діяльності та розкриває її напрями в творчості світових диригентів минулого тисячоліття (навчально-методичний, виховний, організаційний, творчо-міждисциплінарний, соціокультурний, технологічний). Наголошено, що у ХХ столітті еволюціонування музичної культури світу суттєво вплинуло на розвиток диригентської діяльності, спричинивши розмаїття та унікальність новаторських підходів диригентів. У статті розглянуто мистецькі ініціативи відомих диригентів світу та проаналізовано їхній зміст. Виявлено, що серед мистецьких проєктів початку ХХ століття особливо виділялися ініціативи диригентів, пов'язані з колективами і творчими товариствами, проведенням фестивалів, конкурсів та концертів, постановкою й сценографією опер та театральних вистав, міжнародним обміном колективами, медійними ініціативами тощо. Зазначено, що до повноважень диригентів входили розроблення сценографії, експерименти з технологіями, рекламою, різновекторна робота з колективом виконавців, композиторами, організація заходу, керівництво музичним супроводом у кіноіндустрії, режисура дійства та інші. Автором статті підкреслюється, що світові диригенти не лише сприяли поширенню музичних традицій, але й брали активну участь у політичних та соціальних процесах, сприяючи налагодженню мирних відносин між країнами.

Ключові слова: диригент, диригентська діяльність, світовий культурний обмін, мистецькі проєкти ХХ століття.

Kachurynets Liliia. The role of conductors in world cultural exchange of artistic projects of the 20th century

The article highlights the conducting activity in the world cultural exchange of artistic projects of the 20th century. The author considers conductors as active participants in projects that facilitated national musical classics, promoted the spread of musical traditions and strengthened cultural ties between countries.

The research methodology is based on the analysis of historical sources, publications in periodicals, as well as on the study of the life activities of the outstanding conductors of the 20th century. The author traces the evolution of the emergence of conducting project activity and reveals its directions in the work of conductors of the world in the 20th centuries (educational and methodological, educational, organizational, creative and interdisciplinary, socio-cultural, technological). It is emphasized that in the 20th century the evolution of the world's musical culture significantly influenced the development of conducting activity, causing the diversity and

uniqueness of the innovative approaches of conductors. The article examines the artistic initiatives of world-famous conductors and analyzes their content. It is revealed that among the artistic projects of the beginning of the 20th century, the initiatives of conductors related to collectives and creative societies, the holding of festivals, competitions and concerts, the production and scenography of operas and theater performances, the international exchange of collectives, media initiatives, etc. stood out. It is noted that the powers of the conductors included the development of scenography, experiments with technologies, advertising, multi-vector work with a team of performers, composers, organization of the event, direction of the action, etc. The author of the article emphasizes that conductors not only contributed to the spread of musical traditions, but also took an active part in political and social processes, promoting the establishment of peaceful relations between countries.

Key words: *conductor, conducting activity, world cultural exchange, artistic projects of the 20th century.*

Вступ. Диригентська діяльність займає унікальне місце у міжкультурній комунікації ХХ століття, і дослідження цього феномену є надзвичайно важливим з кількох причин. По-перше, диригенти ХХ століття часто виступали в ролі культурних амбасадорів своїх країн. У часи Холодної війни, наприклад, музика була одним із засобів «м'якої сили», яку використовували держави для покращення свого іміджу за кордоном. Відомі диригенти, такі як Герберт фон Караян (Herbert von Karajan), Леонард Бернстайн (Leonard Bernstein) та інші, проводили численні гастролі по всьому світу, демонструючи виконавську майстерність та культурне багатство своїх країн. Їхні виступи ставали важливими подіями, які привертали увагу міжнародної спільноти та сприяли культурному діалогу. По-друге, диригентська діяльність сприяє взаєморозумінню та налагодженню контактів між різними культурами. Диригенти, працюючи з музичними колективами в різних країнах, мали змогу безпосередньо знайомитись з іншими музичними традиціями та передавати свій досвід колегам та слухачам. Це сприяє збагаченню та розвитку міжкультурного обміну. По-третє, дослідження діяльності диригентів світу дозволяє краще зрозуміти механізми культурного впливу та роль мистецтва у міжнародних відносинах. Музика, як універсальна мова, здатна об'єднувати людей незалежно від національності, релігії чи політичних поглядів. По-четверте, дослідження диригентської діяльності у світовій культурній дипломатії ХХ століття є надзвичайно важливим, оскільки воно дозволяє оцінити вплив музики на міжнародні відносини, зрозуміти роль культурного обміну у зміцненні миру та співробітництва між країнами, а також зберегти спадщину видатних митців для майбутніх поколінь. Вивчення цього феномену відкриває нові горизонти у розумінні соціокультурних процесів ХХ століття.

Матеріали та методи дослідження сконцентровані на аналізі диригентської діяльності за кордоном у ХХ столітті в контексті мистецьких проєктів. Дослідження враховує наукові праці, статті та монографії, що присвячені диригентам та музичній культурі ХХ століття. Також аналізуються мистецькі проєкти диригентів (репертуари концертів та програм гастролей), які значно вплинули на міжнародні відносини та культурний обмін, порівнюється діяльність диригентів різних країн, що уможливило виявлення спільних рис або відмінностей в їхній роботі та підходах. Використання цих методів спрямоване узагальнення ролі диригента у світовому культурному обміні мистецькими проєктами ХХ століття.

Метою статті є висвітлення ролі диригентів у світовому культурному обміні мистецькими проєктами ХХ століття.

Результати. Мистецький проєкт почав формуватися у першій половині ХХ століття, коли музиканти прагнули розширити межі традиційних виступів і інтегрувати музику з іншими видами мистецтва. Цей розвиток особливо активно відбувався в Європі та Північній Америці, де композитори, такі як Джон Кейдж (John Cage) і П'єр Булез (Pierre Boulez) почали створювати мультимедійні проєкти, що включали елементи театру, танцю, візуальних мистецтв та технологій. Важливими центрами появи музичних мистецьких проєктів стали такі міста, як Париж і Нью-Йорк, де зосереджувалася творча інтелігенція та були доступні необхідні ресурси і платформи для реалізації інноваційних ідей.

До визначення мистецького проєкту звертався М. Поплавський. Він розглядав його як «організовану форму творчої діяльності, що передбачає реалізацію певної ідеї або концепції в рамках культурного чи художнього заходу»¹ [2, с. 253]. Мистецький проєкт включає різні форми мистецтва (музика, театр, кіно, живопис, література тощо), і часто об'єднує митців, виконавців, продюсерів та інших учасників, які спільно працюють над досягненням певної мистецької мети (передачі певного художнього чи культурного меседжу, що відображає індивідуальне бачення автора). Організація мистецького проєкту включає кілька етапів, серед яких планування, розробка концепції, пошук фінансування, створення та реалізація твору мистецтва, а також популяризація та оцінка результатів.

Цей процес вимагає координації різних аспектів, таких як креативність, технічні навички, управлінські здібності та комунікація з аудиторією. Такі функції притаманні диригенту, який виступає координатором усіх складових частин проєкту. Здатність диригентів об'єднувати різноманітних учасників проєкту, таких як музиканти, співаки та технічний персонал, є ключовою для успішної реалізації творчих ідей. Харизма та лідерські якості диригента допомагає встановити емоційний зв'язок з учасниками, мотивуючи їх досягати високих стандартів виконання. Крім того, диригенти володіють відмінними комунікаційними навичками, що дозволяє ефективно передавати свою візію та інтерпретацію музичного твору.

Роль диригентів у світовому культурному обміні мистецькими проєктами ХХ століття ми розглядаємо за такими напрямками: міжкультурний обмін, експерименти з музичними стилями та жанрами, медійність (кінематографія, телебачення, радіо), мультимистецька синергія, просвітництво з політичним меседжем. Розглянемо їх детально.

У ХХ столітті міжкультурний обмін у виконавстві диригентів як культурних посланців набула особливого значення. Вони стали не лише виконавцями музичних творів, але й ключовими фігурами, які сприяли поширенню культурного обміну між національними та етнічними спільнотами. Так, диригенти часто виносили на світову сцену твори композиторів, які відображали культуру різних країн. Наприклад, Густав Малер (Gustav Mahler) чи Едуард Штраус (Eduard Strauss) виступали пропагандистами австрійської музичної класики, Роже Дезорм'єр (Roger Desormiere) та Шарль Мюнш (Charles Münch) – французької, Девід Бейгельман (Dawid Beigelman) та Тадеуш Сигетинський (Tadeusz Sygietyński) – польської, Педро Мемельсдорф (Pedro Memelsdorff) та Волдо Де Лос Ріос (Waldo de los Rios) – аргентинської, Томас Бічем (Thomas Beecham) та Пауль Стейниц (Paul Steinitz) – британської, Бруно Вальтер (Bruno Walter) та Артур Нікіш (Artur Nikisch) – німецької, Мирослав Антонович та Стефан Турчак – української та багато інших.

¹ Поплавський, М. М. (2019). Мистецький проєкт: дискурс художньої культури початку нового тисячоліття (у точці перетину-crossover point). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 1. 248–254.

Як культурні посередники диригенти ХХ століття активно започатковували мистецькі фестивалі для впровадження програм, що включали музику різних країн. Наприклад, Генрі Вуд (Henry Wood) започаткував фестиваль «BBC Proms» в Королівстві Великої Британії; Гастон Пуле (Gaston Poulet) Безансонський музичний фестиваль в Французькій Республіці; Клеменс Краус (Clemens Krauss) фестиваль Новорічних концертів Віденського філармонічного оркестру в Австрійській Республіці та інші. Це сприяло розширенню музичних горизонтів і збагаченню культурного досвіду аудиторії.

ХХ століття відзначилось активним зростанням міжнародної співпраці між диригентами, оркестрами та музикантами з різних країн. Так, у 1922 році під час Зальцбургського фестивалю (м. Відень), провідні диригенти і композитори (А. Веберн, А. Копленд, А. Шенберг, Д. Мійо та П. Гіндеміт) вирішують організувати міжнародне товариство сучасної музики (ISCM)² для захисту і підтримки експериментальних музичних напрямків³. Автори пропонували розвиток автономної діяльності національних секцій, з фінальним об'єднанням їх на Міжнародному фестивалі «Всесвітні дні музики». На національних відборах обирались шість творів, кращий з яких був представлений на фестивалі. Товариство ISCM стало спробою об'єднання та просування сучасної музики й давало можливість виконавцям презентувати свої твори на міжнародному рівні.

У ХХ столітті диригенти, створюючи та керуючи музичними ансамблями чи оркестрами, активно гастролювали та концертували по всьому світу. Так, український хоровий диригент Степан Корінь, перебуваючи у французькій окупаційній зоні (1944–1945) західнонімецького міста Крессброн організував хоровий колектив «Чайка». По завершенні Другої світової війни він мігрував до Мельбурна в Австралії. У 1951 році Степан Корінь стає керівником та головним диригентом Мельбурського мішаного хору «Чайка», вокального квартету «Корали» та «Акорд». Репертуар хору складався виключно із українських народних пісень в обробках Г. Верьовки, Є. Козака; хорових сцен з опер М. Аркаса, В. Кирейка, А. Кос-Анатольського, М. Лисенка, Б. Лятошинського, І. Шамо; хорових кантат Г. Давидовського, М. Лисенка, П. Майбороди. Колектив «Чайка» спільно із австралійським театром імені М. Лисенка, під орудою С. Коріня у Мельбурні 1962 року поставили оперу М. Аркаса «Катерина». Медійним проєктом хору була у 1966 році участь на австралійському телебаченні в програмі «Українська сюїта» ініційована митцем⁴. Поступово колектив отримав значну популярність на численних сольних концертах, внутрішніх релігійних і національних імпрезах, благодійних акціях, державних святкуваннях Австралії.

Завдяки зростанню можливостей комунікації, транспортному сполученню диригенти ХХ ст. почали подорожувати світом, налагоджувати контакти з колегами інших країн, а також знайомитися з музичним репертуаром, що ґрунтується на різноманітних стилях та культурних традиціях. Яскравим прикладом розвитку міжнародної співпраці є творчість румунського диригента Сергіу Коміссіона (Sergiu Comissiona), який реалізував свої мистецькі проєкти у двадцяти п'яти країнах світу. Він керував симфонічними оркестрами в Бухаресті (1955–1959), Рамат-Гані (Ізраїль, 1960–1967), Балтіморі (США,

² ISCM – International Society for Contemporary Music. URL: <https://iscm.org> (last accessed: 03.05.2024).

³ Качуринець Л. В. Диригентська проєктна діяльність у ХХ – на початку ХХІ століть : дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, КНУКіМ, 2024. С. 66–67.

⁴ Українська музична енциклопедія / ред. кол.: Г. Скрипник та ін. Київ: Інститут мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2008. Т. 2. С. 549.

1969–1984), а також виступав постановником балетної, симфонічної та оперної музики у Лондонському театрі «Ковент-Гардена» (1962–1966). Розширюючи аудиторію поціновувачів музики через запис альбомів та виступів на радіоэфірах С. Коміссіон керував оркестрами у Королівстві Швеції (Гетеборзьким симфонічним оркестром, 1966–1977), Нідерландах (філармонійним радіооркестром, 1982–1989), США (Х'юстонським симфонічним оркестром, 1980–1988), Фінляндській Республіці (Хельсінкським філармонійним оркестром, 1990–1994), Іспанії (Оркестром іспанського радіо і телебачення, 1990–1998), Азії (Молодіжним оркестром, 1990), Канаді (Ванкуверським симфонічним оркестром, 1991–2000), що сприяло міжкультурному обміну у різних частинах світу⁵.

Активний міжкультурний обмін здійснював в своїй діяльності індійський диригент Зубін Мета (Zubin Mehta) – визнаний майстер масштабних постановок. Його визначною мистецькою ініціативою вважаємо концерт видатних оперних співаків Пласідо Домінго (Plácido Domingo, іспанський лірико-драматичний тенор), Хосе Каррерасас (Jose Carreras, іспанський тенор) та Лучано Паваротті (Luciano Pavarotti, італійський тенор), який відбувся у Римських термах Каракалли (1990). Творчий тандем «Трьох тенорів» був присвячений завершенню світового футбольного чемпіонату, мав суспільний характер, у якому диригент привернув увагу світової публіки до події «Кубку світу». Диригент зумів спроектувати концертну програму із сольних виступів тенорів (арії з бродвейських опер, неаполітанські пісні, відомі поп-хіти) та фінального сумісного виконання тріо “O sole mio” Е. Капуа в супроводі міжнародного фестивального оркестру Флоренції “Maggio Musicale Fiorentino” та оркестру Римського оперного театру⁶. Проєкт був повторений ще на трьох світових футбольних чемпіонатах у Лос-Анджелесі (1994), Парижі (1998) та Йокогамі (2002). Наступною мистецькою подією під керівництвом З. Мети стало виконання «Реквієма» В. Моцарта у складі національного хору та оркестру Боснії і Герцеговини (1994). Подія відбулася на руїнах Національної бібліотеки в Сараєво яка була зруйнована під час Югославських воєн⁷.

Наступною мистецькою ініціативою диригента була організація концерту поруч із колишнім нацистським концентраційним табором смерті «Бухенвальд» та виконанням Другої симфонії Г. Малера (1999). Для такої масштабної події З. Мета залучив два оркестри (державний баварський і філармонійний ізраїльський), які розташували навпроти один одного⁸. Ідея заходу – спрямовувати увагу на жахи Голокосту, вшанувати пам'ять загиблих. Знаковим проєктом у поглибленні міжнародної співпраці стала постановка фільму-опери «Турандот» Д. Пуччіні у 2005 році в Парижі. Видатний диригент активно співпрацював із китайським режисером Чжан Імоу. У постановці було задіяно більше чотирьохсот інтернаціональних артистів, які поєднали характерні особливості європейської опери з декоративними елементами китайської опери⁹.

Наступним напрямком роботи диригентів є експерименти з музичними стилями та жанрами. Музична арт-сцена відзначилася наростаючим інтересом до авангардних і

⁵ Rad M. Orchestra conductor dies at the age of 76 / Internet Archive Wayback Machine URL: <https://web.archive.org/web/20071126082445/http://media.www.dailytrojan.com/media/storage/paper679/news/2005/03/23/News/Orchestra.Conductor.Dies.At.The.Age.Of.76-900577.shtml> (last accessed: 03.05.2024).

⁶ Dadabhoy B. Zubin Mehta: *A Musical Journey*. New York: Penguin/Viking, 2016. pp. 114–117.

⁷ Dadabhoy B. Zubin Mehta: *A Musical Journey*. New York: Penguin/Viking, 2016. p. 172.

⁸ Dadabhoy B. Zubin Mehta: *A Musical Journey*. New York: Penguin/Viking, 2016. p. 198.

⁹ Dadabhoy B. Zubin Mehta: *A Musical Journey*. New York: Penguin/Viking, 2016. P. 234.

експериментальних підходів¹⁰. Один з провідних представників цього напрямку, австрійський композитор та диригент Арнольд Шенберг (Arnold Schönberg), вважався ініціатором атональної музики. Він впровадив концепцію «дванадцятизвукowego ряду», у опері-монодрамі «Очікування» (“Erwartung”, 1909)¹¹. Стильовими експериментами відзначався Ігор Стравінський. Він славився поліритмією та пошуками нових засобів виразності у своїх творах «Весна священна» (1913), кантата «Весілля» (1923) та інші¹². Французький композитор і диригент Ерік Саті (Eric Satie) вважається одним із основоположників нового виду музичного мистецтва «інтер’єрна музика» або фонова музика. Повставши проти імпресіонізму, в якій вбачав примітивізм, Е. Саті у свої творіння ввів шумові ефекти міста (у партитурі балету «Парад» (1916) можна зустріти звучання друкарських машинок і гудки автомобілів).

Цікавим міжнародним проєктом став танго-оркестр Анібала Тройло (Anibal Troilo) у 1937 в Аргентині. У складі колективу були музиканти із місцевим «смаком тангеро» (той, хто відчуває і живе з танго) та технічними навичками гри на інструментах (бандонеона, гітари, контрабасу, скрипки і фортепіано). Анібаль Тройло постійно грав сольюючі партії на бандонеоні, міховий звук якого акцентував основний ритм, що замінювало диригентську паличку¹³. У написанні музичного матеріалу для оркестру, керівник гармонійно поєднував музичність, танцювальність та вокал. Прикладом вокальних танго слугують: “Toda mi vida” («Все моє життя» на текст J. Contursi, 1941), “Barrio de tango” («Район танго» на текст H. Manzi, 1942), “Pa’ que bailen los muchachos” («Нехай танцюють молоді» на текст E. Cadicamo, 1942), “Garua” («Мряка» на текст E. Cadicamo, 1943), “Media noche” («Північна ніч» на текст H. Gagliardi, 1944) та багато інших¹⁴. А. Тройло зі своїм танго-оркестром записав виступи на радіо «Ель Мундо» та в кабаре «Марабу» (центр культурного та розважального життя Буенос-Айреса). Колектив співпрацював з танцюристами та співаками А. Маріно, Е. Ріверо, Ф. Фіорентіно¹⁵.

Роль диригентів у світовому культурному обміні мистецькими проєктами ХХ століття розглядається через їхню медійність, зокрема участь у кінематографії, телебаченні та радіо. Так, аргентинський диригент і аранжувальник Вальдо де лос Ріос (Waldo de los Rios) на початку 1960-х заснував інструментальну групу “The Waldos”, яка почала виконувати європейську класику та народну латиноамериканську музику в аранжуваннях лідера, використовуючи сучасні електромюзичні інструменти (синтезатор, ударні, бас-гітара) з доповненням гри симфонічного оркестру. У галузі кінематографії В. Ріос

¹⁰ Качуринець Л. В. Диригентська проєктна діяльність у ХХ – на початку ХХІ століть : дисер. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, КНУКіМ, 2024. С. 68.

¹¹ Shaw J. Arnold Schoenberg and the Intertextuality of Composing and Performance. *Journal of Music Research*. 2006. Vol. 31. pp. 112.

¹² Світова музична література: навч. посіб. / укладач І. Казак. Рівне: «Каліграф», 2008. Ч. 4: Музика ХХ століття. С. 49–51.

¹³ Serafini A. Pichuco y su “goma de borrar”: diferencias entre texto y ejecución en un tango arreglado por Astor Piazzolla para la orquesta típica de Anibal Troilo. *Revista Argentina de Musicología*. 2018. № 19. p. 206.

¹⁴ Serafini A. Pichuco y su “goma de borrar”: diferencias entre texto y ejecución en un tango arreglado por Astor Piazzolla para la orquesta típica de Anibal Troilo. *Revista Argentina de Musicología*. 2018. № 19. pp. 209–210.

¹⁵ Serafini A. Pichuco y su “goma de borrar”: diferencias entre texto y ejecución en un tango arreglado por Astor Piazzolla para la orquesta típica de Anibal Troilo. *Revista Argentina de Musicología*. 2018. № 19. pp. 195–219.

створив і записав електромузичні саундтреки для фільмів, включаючи пригодницький фільм «Дика пампа» (1967) режисера У. Фрегонезе¹⁶.

Відомими проєктами диригента є його інтерпретація фінальної частини Дев'ятої симфонії Л. Бетховена, відомої як «Ода до радості», випущена у 1970 році; мікшерувана (акустична) версія симфонії № 40 g-moll В. Моцарта (пролунала в ефірі американського ток-радіошоу «Шоу Раша Лімбо» (The Rush Limbaugh Show) у 2010 році); музичне оформлення конкурсного виступу іспанської артистки Karina (Марії Ізабель Сантьяго) на Євробаченні у 1971 році з «En un mundo nuevo» («В новому світі»)¹⁷.

У кінематографії важливу роль почав відігравати музичний супровід для створення атмосфери, емоційного забарвлення та цілісного сприйняття фільму. Відповідно до зростаючого попиту суспільства, американський центр світової кіноіндустрії Голівуд (Hollywood), створив ідеальні технічні, інфраструктурні та кліматичні умови для кіно. В процесі озвучування кінострічок приймали участь професійні музичні колективи. Так, у 1929 році, імпресаріо Голівуду Флоренц Зігфельд звернув увагу на американського композитора і диригента Макса Стайнера (Maximilian Steiner), й запросив здійснити оркестровку кіноверсії бродвейського шоу «Ріо Ріта» кінокомпанії «RKO Pictures». Кіноверсія була першим експериментом використання звуку в кіно. Визначальним мистецьким проєктом кіномузики Макса Стайнера, стала оркестровка для фільму режисера М. Купера «Кінг-Конг» (1933)¹⁸.

Мультидисциплінарна синергія відіграла значну роль у мистецьких проєктах диригентів ХХ століття у світовому культурному обміні. Диригенти виступали як не лише провідні музиканти, а й координатори і творці спільних проєктів з іншими видами мистецтва, включаючи театр, танець, візуальне мистецтво та літературу. Наприклад, американський композитор та постановник Джордж Гершвін (George Gershwin) ніколи не позиціонував себе як диригент, але виконував роль режисера та диригента колективів. Його постановки асоціюються з «Бродвеєм», де відбувається симбіоз музики, танцю та акторської гри, впроваджується синергія класичної музики з джазом і блюзом. Найбільш визначним досягненням було створення та постановка мюзиклу «Of Thee I Sing» (1931), який був вперше представлений глядачам у співпраці з декоратором Д. Мільзінером, костюмером К. Лемером та хореографом Д. Гейлом¹⁹.

Диригенти ХХ століття виступали як важливі ретранслятори суспільних питань. В їхніх проєктах часто відчувався політичний підтекст та підтримка певних ідеологій. Деякі диригенти виступали з дипломатичною місією, зокрема в часи холодної війни (1947–1991). Наприклад, Леонард Бернстайн (Leonard Bernstein) відомий своїми концертами та лекціями, що покликані показати силу та красу американської культури; Чжен Сяоїн (Zheng Xiaoying) концертувала провінціями Китайської Народної Республіки із вступними лекціями щодо культурних тенденцій західно-європейської класичної

¹⁶ Guerrero J. La música de proyección folclórica argentina en España: vicisitudes estéticas y condicionantes políticos. *En, desde y hacia las Américas: músicas y migraciones transoceánicas*. Madrid: Dykinson, 2021. p. 480.

¹⁷ Guerrero J. La música de proyección folclórica argentina en España: vicisitudes estéticas y condicionantes políticos. *En, desde y hacia las Américas: músicas y migraciones transoceánicas*. Madrid: Dykinson, 2021. p. 487.

¹⁸ Smith S. Music by Max Steiner: The Epic Life of Hollywood's Most Influential Composer. Oxford University Press, 2020. pp. 153–154.

¹⁹ Richards S. Ten Great Musicals of the American Theatre. Radnor, Pennsylvania: Chilton Book Company, 1973. p. 2.

музики; Серджіу Коміссіона (Sergiu Comissiona) та Зубін Мета (Zubin Mehta) розвивали міжнародну співпрацю, обмінювались диригентським практичним досвідом з оркестрами в Європі та Північній Америці. Отже, диригенти у ХХ столітті виступали не лише як керівники музичних колективів, але й як активні популяризатори культури та ретранслятори музичного мистецтва на міжнародному рівні.

Цікавою у контексті нашої статті є диригентська діяльність першої китайської жінки диригентки Чжен Сяоїн (Zheng Xiaoying). Під час Китайської Культурної революції (1966–1976), ініційованою Мао Цзедунем і маоїстською ідеологією, влада спрямовувала зусилля на політичну мобілізацію та ідеологічну переконаність, а також на боротьбу з будь-якими формами культури та мистецтва, які вони вважали «буржуазними» або «контрреволюційними». Була заборонена практично будь-яка некоммуністична культурна та мистецька діяльність. У цій ситуації диригенти впроваджували просвітницький підхід через лекції та концерти в музичних консерваторіях, школах мистецтв та молодіжних оркестрах²⁰. Будучи головним диригентом китайського симфонічного оркестру Пекінської національної опери Чжен Сяоїн концертувала по провінціям з 1970 року. В той період китайська публіка не знала європейського оперного мистецтва, не розуміла його, оскільки протягом декількох десятиліть заборонялось відвідувати концерти західної класичної музики. Диригентці доводилося виходити до глядача перед кожним виступом і проводити 20-ти хвилинні вступні лекції щодо основних аспектів західно-європейської опери (Д. Верді «Травіата», Ж. Бізе «Кармен», В. Моцарта «Весілля Фігаро», Д. Пуччіні «Мадам Баттерфляй» та багато інших). Диригентка не відмовилася від лекцій-концертів і у 1993 році, коли заснувала перший жіночий симфонічний оркестр Китаю, який виступав із гастрольями по всьому світу. Перед кожним виступом керівниця виходила до аудиторії і проводила 20-ти хвилинні огляди китайської музики²¹.

Висновки. Отже, зміни у соціально-політичній ситуації ХХ століття та технологічний прорив спрямували еволюцію мистецьких проєктів у медійне поле та міжнародну співпрацю митців. На чолі міжнародного обміну стояли харизматичні та талановиті особистості, чий талант, майстерність і авторитет сприяли налагодженню культурних зв'язків та порозумінню між народами. Завдяки своїй харизмі, диригенти ХХ століття здобули визнання та повагу, що підвищило статус музики як мистецтва. Музика стала мовою, яка об'єднувала людей, долаючи політичні та ідеологічні бар'єри, адже диригенти разом зі своїми колективами гастролювали світом, ознайомлюючи публіку з різними музичними традиціями та сприяючи культурному обміну.

Таким чином, диригентська діяльність у світовому культурному обміні ХХ століття стала унікальним феноменом, який дарував людям незабутні музичні враження, сприяв порозумінню та єднанню між народами, вносячи свій вклад у побудову більш мирного та гуманного світу.

Література

1. Качуринець Л. В. Диригентська проєктна діяльність у ХХ – на початку ХХІ століть : дисер. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, КНУКіМ, 2024. 277 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LkMRiWAAyerdKJCWn7MvuxIxagK0VA/view> (дата звернення: 22.06.2024).

²⁰ Качуринець Л. В. Диригентська проєктна діяльність у ХХ – на початку ХХІ століть : дисер. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, КНУКіМ, 2024. С. 80.

²¹ Brown E. A Dictionary for the Modern Conductor. Lanham: Rowman & Littlefield, 2015. pp. 379–380.

2. Поплавський М. М. Мистецький проєкт: дискурс художньої культури початку нового тисячоліття (у точці перетину—crossover point). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2019. Вип. 1. С. 248–254.
3. Світова музична література: навч. посіб. / укладач І. Казак. Рівне: «Каліграф», 2008. Ч. 4: Музика ХХ століття. 148 с.
4. Українська музична енциклопедія / ред. кол.: Г. Скрипник та ін. Київ: Інститут мистецтвознавства фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2008. Т. 2. 664 с.
5. Brown E. A Dictionary for the Modern Conductor. Lanham: Rowman & Littlefield, 2015. pp. 379–380.
6. Dadabhoy B. Zubin Mehta: *A Musical Journey*. New York: Penguin/Viking, 2016. 495 p.
7. Guerrero J. La música de proyección folclórica argentina en España: vicisitudes estéticas y condicionantes políticos. *En, desde y hacia las Américas: músicas y migraciones transoceánicas*. Madrid: Dykinson, 2021. pp. 479–488.
8. ISCM – International Society for Contemporary Music. URL: <https://iscm.org> (last accessed: 03.05.2024).
9. Rad M. Orchestra conductor dies at the age of 76 / Internet Archive Wayback Machine URL: <https://web.archive.org/web/20071126082445/http://media.www.dailytrojan.com/media/storage/paper679/news/2005/03/23/News/Orchestra.Conductor.Dies.At.The.Age.Of.76-900577.shtml> (last accessed: 03.05.2024).
10. Richards S. *Ten Great Musicals of the American Theatre*. Radnor, Pennsylvania: Chilton Book Company, 1973. pp. 2–5.
11. Serafini A. Pichuco y su “goma de borrar”: diferencias entre texto y ejecución en un tango arreglado por Astor Piazzolla para la orquesta típica de Aníbal Troilo. *Revista Argentina de Musicología*. 2018. № 19. pp. 195–219.
12. Shaw J. Arnold Schoenberg and the Intertextuality of Composing and Performance. *Journal of Music Research*. 2006. Vol. 31. pp. 109–121.
13. Smith S. *Music by Max Steiner: The Epic Life of Hollywood’s Most Influential Composer*. Oxford University Press, 2020. pp. 153–171.

